

Mass psychology according to Thucydides and its reflection on his narration of Corfu War

Thukydides'e göre kitlelerin psikolojisi ve bunun Korfu Savaşı anlatısına yansımaları¹

Sena Coşgun²

Abstract

Even if the most detailed studies about mass psychology were written in the Cold War periods having erupted during and after II. World War, the first study still belongs to Thucydides. Being a contemporary of Herodotus, our historian established the historiography, which will be identified with Ranke in the future. He disrupts the writing form, which was built upon documents, objective and cleared completely of myth in his eight books of work only for two narrations. One of these is the great plague of Athens; the other is the civil war in Corfu. Thucydides makes some remarks about the human nature and its effect on mass movements in terms of these two incidents. The main theme of these remarks is that: Human beings act by personal interests, power and their instincts to survive. Preferring not coming to light in peacetime, these passions suddenly come alive in times of war and lead to horrible results. Thucydides clearly warns us that these instincts are in the nature of human and will rise to the surface unavoidably in the future. These warnings were extremely ignored in the centuries that he lived. Thucydides' s idea would be memorialized by Thomas Hobbes and John Adams centuries after his death, both of whom have similar ideas to his. The difference of these two philosophers

Özet

Kitle Psikolojisi konusunda en ayrıntılı çalışmalar II. Dünya Savaşı ve sonrasında patlak veren Soğuk Savaş dönemlerinde yazılsa da elimizdeki ilk çalışma Thukydides'e aittir. Herodotos'un çağdaşı tarihçimiz, gelecekte Ranke ile özdeşleştirilecek bir tarihyazımı kurar. Belgeye dayalı, nesnel, mitlerden tamamen arındırılmış yazım şeklini sekiz kitaplık eserinde sadece iki anlatıda bozar. Bunlardan biri Atina'daki vebâ salgını, diğeri ise Korfu'daki iç savaştır. Thukydides bu iki olay üzerinden insan doğası ve onun kitle hareketlerine etkisi hakkında bir takım değerlendirmeler yapar. Bu değerlendirmelerin ana teması şudur: İnsanlar kişisel çıkar, güç ve hayatta kalma güdülerini hareket ederler. Barış zamanlarında gün yüzüne çıkmayan bu tutkular, savaşta birden canlanır ve korkunç sonuçlara sebep olurlar. Thukydides bizi bu güdülerin insanların doğalarında bulunduğu için gelecekte kaçınılmaz olarak ortaya çıkacakları konusunda net bir şekilde uyarır. Bu uyarılar yaşadığı yüzyıllarda fazla ciddiye alınmaz. Thukydides'in fikirleri ölümünden yüzyıllar sonra, benzer düşüncelere sahip olan Thomas Hobbes ve John Adams tarafından anılacaktır. Bu iki düşünürün Thukydides'ten farkı, var olan probleme çözüm üretmeleri olacaktır.

¹ Bu makale III. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu'nda (25-27 Haziran, Sakarya) bildiri olarak sunulmuştur.

²Arş. Gör., Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi, senacosgun@erzincan.edu.tr

from Thucydides is that they would find solutions to the existing problem.

Anahtar Kelimeler: Peloponnes Savaşları, İnsan Doğası, Kitle Psikolojisi, Thomas Hobbes, John Adams

Keywords: Peloponnesian War, Human Nature, Mass Psychology, Thomas Hobbes, John Adams

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

Kitle psikolojisi, insan doğası ve şiddet denilince akla ilk gelen metinlerden biri William Golding'in *Sineklerin Tanrısı* adlı eseridir. Nobel ödüllü yazar bu alegorik romanında insan doğasındaki vahşiliği ve bu vahşiliğin insanlar grup halinde toplanmaya başladığında nasıl sonuçlara yol açtığını konu alır. Yazar, II. Dünya Savaşı'ndan sonra savaş psikolojisi ve kitlelerin hareketleri üzerine yazılan edebî ve akademik metinlerin aksine, kahramanlarını yetişkinlerden değil, çocuklardan seçer. Son derece insancıl bir grup çocuğun ıssız bir adaya düşmesi ile başlayan roman, çocukların hayatta kalmak için verdikleri vahşi rekabetle devam eder. Bu rekabet sadece hayatta kalma odaklı değildir. Gruba ait olmak, iktidarı ele geçirmek, yönetmek, itaat etmek ya da ettirmek gibi kavramlar tüm savaşlarda görebileceğimiz manzaralar ile sırasıyla tekrarlanır. Çocuklar en güçlü olanı lider seçmeye, ona bîat etmeye grup dışında kalanları hayvanlar gibi avlamaya başlarlar. Roman, yayınlandığında büyük tartışmalara sebep olur. Tartışmaların ana teması şudur: İnsanlar dışsal faktörlerin ürünü müdür yoksa aramızdaki farklılıklara rağmen doğuştan getirdiğimiz ve insan doğası olarak adlandırabileceğimiz hayvanlarınkine benzer vahşi içgüdülerimiz var mıdır? Soruya evet cevabı verilmesi halinde tartışma başka bir soru ile devam eder: Bu içgüdüler kitlelerin psikolojisini dolayısıyla toplum hareketlerini nasıl etkiler?

II. Dünya Savaşı'nın ve ardından gelen Soğuk Savaş'ın tüm dünyada yarattığı hayal kırıklığı ve psikolojik kaos tam da bu meselenin konuşulacağı ortamı yaratmıştır. Savaş psikolojisi üzerine yazılan en önemli ve en kapsamlı eserler bu dönemde ortaya çıkmıştır. Yazılan eserlerin büyük bir kısmı, insanın bugünkü durumunu açıklamak için onun evrimsel geçmişine başvurmuştur. Darwin'den beri süregelen gelenek çeşitli yorumlarla devam etmektedir. Freud gibi bazı psikologlar kuramlarını biyolojik bir temel üzerine oturtmuşlar, "İnsan doğası nedir? Nelere ihtiyaç duyar? Bu ihtiyaçlar insan davranışlarını nasıl şekillendirir?" gibi sorulara biyolojik kökenli cevaplar vermişlerdir. Freud'a göre insanların dürtüleri hayvanlarla aynıdır, yani insan bencil, saldırgan ve cinseldir. Bu dürtülerle doğar, daha sonra çevre ile girdiği etkileşim sonucu bu dürtüler üzerinde bir kontrol sağlar. Zaten medeniyet bu dürtülerin kısıtlanması ile ortaya çıkar (Köksal, 2008, s. 43). Konrad Lorenz gibi etolojistler benzer düşüncelerle irabilimin kurucusu olmuşlardır. Ancak Eric

Froom, George Gaylord Simpson gibi fikir adamları, insanın bir hayvan türü olduğunu kabul etmekle beraber diğer hayvan türlerinden benzersiz olduğunu ileri sürmüş ve yıkıcılığın doğuştan geldiği tezini reddetmişlerdir (Froom, 1984, s. 343).

Tarihten dilbilime, antropolojiden psikolojiye insanı konu alan tüm inceleme alanları "İnsan doğası nedir? Bu doğa toplumsal yaşama nasıl yansır?" sorusu ile karşı karşıya gelirler. Bu sorunun kökeni ise aslında yazının tarihi kadar eskidir, bununla beraber kaçınılmaz olarak şiddetle birleşir. Çünkü şiddet ve insan doğası arasında yoğun bağlar vardır. Arendt'in dediği gibi "*tarih ve siyaset üzerine düşünmeyi iş edinen hiç kimse şiddetin insan işlerinde daima oynayacağı muazzam rolün ayırılma varmaktan kendini alamaz*" (Arendt, 2014, s. 14). İlk insanlara ait izlere baktığımızda mağaralarda ateşin yanında bulunmuş ve açıkça kıvartılmış insan kalıntılarına rastlarız. Dünya tarihinde hiçbir yerde savaşın yaşanmadığı kaç gün olduğunu hesaplamaya kalkarsak kuşkusuz bizi şaşırtacak rakamlar önümüze çıkar. Barışa giden yolun savaştan geçtiği anlayışı o kadar yerleşmiş bir düşüncedir ki Halil Berktaş'ın ifâdesi ile "*tarihin her hücrelerinden şiddet fışkırmaktadır*" (Kuyuş, 1996, s. 198). İnsanın yarattığı şiddet her yerdedir.

Tarihi anlamak onun yegâne öznesi olan insanı anlamaktan, insanı anlamak ise insan doğasını anlamaktan geçer. İnsan doğasını anlamak onun kitleler içinde neden ve nasıl hareket ettiğini çözmemizi sağlayacaktır. Bu konudaki ilk kapsamlı çalışmayı ise Thukydides yapmıştır. Bu sebeple Collingwood onu psikolojik tarihin babası ilan etmiştir (Collingwood, 2007, s. 69).

Thukydides'in metnini anlayabilmek için öncelikle hayatından ve tarihçiliğinden bahsetmek gerekir. Thukydides M.Ö. 460 ile 455 tarihleri arasında (Howatson, 2013, s. 939) Atina'da (Thuky., I, 1) doğmuştur. Yazdığı eserin niteliğine bakılırsa aldığı eğitiminin yüksek düzeyde olduğu sonucu çıkar. Bu sebeple zengin bir aileden gelmiş olması gerekir. Bu eser bize M.Ö. 431-404 yılları arasında yaşanmış olan Peloponnes Savaşları'nı anlatan yegâne kaynaktır. Thukydides bu anlatıyı kendisinden önceki tarihçilerden çok farklı bir şekilde yapar. Thukydides, Herodotos ve onun gibi tarihçileri, Homeros ve ondan önceki ozanlar gibi mitlere dayalı tarih yazımı yaptıkları için alaya alır ve küçümser. Bununla birlikte kendi yazdıklarının mitsel niteliği olmadığı için kulağa daha az çekici geleceğini de bilir. Zaten onun eseri keyif almak isteyenler için değil, "*geçmişte olanları ve gelecekte insan doğası sebebiyle yeniden ortaya çıkacak böyle benzer olayları kesin bir şekilde araştırmak isteyenler için yazılmıştır*" (Thuky., I, 22). Gerçekleri anlatacağı için tarih yazımı efsanevi hikayelere değil, kanıtla dayalı olmalıdır. Üstelik bu kanıtlar yetkin bir kişi tarafından "güvenirlilik" testine tabi tutulmalıdır. Thukydides bu zor görevi yerine getiren kişidir. O, savaşla ilgili kendi gördüklerini ve başkalarından duyduklarını aktarmakla yetinmez, aynı zamanda bu bilgilerin içinden en doğru olanları seçer (Thuky., I, 22). Eserinin bir diğer özelliği, sık sık savaş esnasında atılan nutuklara yer vermesidir. Thukydides bu nutukları aslına en yakın şekilde verdiğini iddia eder. Gerçekten o, yaşadığı dönem

göz önüne alındığında son derece tarafsız bir tarihçilik anlayışı sergiler. Ancak Saramago'nun dediği gibi "bir hikaye anlatan ona en azından bir nokta, bazen de bir virgül eklemekten edemez" (Saramago, 2013, s. 152). Thukydides'in niyetinin de hatiplerin gerçek ifâdelerini aktarmak olup olmadığı veya nutukların onların gerçekte söylediklerini mi yoksa taşıdıkları gizli düşünceleri mi sergilediği sorusu herkesin kafasını kurcalamaktadır. Ancak Thukydides'i okuyan herkes bazı konuşmaların gerçek olmasının mümkün olmadığını kabul etmek zorundadır (Momigliano, 2011, s. 52). Bu sebeple biz bu çalışmada Thukydides'e sadık kalmak için onun başkalarına ait olduğunu iddia ettiği nutukları dikkate almayacak, sadece kendisine özgü fikirlerini ifşâ ettiği pasajlar üzerinden değerlendirme yapmayı tercih edeceğiz.

Thukydides'in anlatısında kendisinden önce hiçbir tarih yazarında karşılaşmadığımız bir kesinlik vardır. O, önünde sergilenen oyuna bir erkek gibi bakar: Acımaz, gurur da duymaz, neredeyse bir Tanrı gibidir: Olympos'a özgü erdemlik ve saf theoria (temaşa) içinde. Onun eseri Parthenon heykellerindeki yüce soğukluktur, sözleri ise mermerdir (Friedell, 1994, s. 229). Çoğunlukla nesnel bilgiler verir ve konudan sapmaz. Hangi savaşa hangi polislin kaç gemi ile katıldığından, hangi savaşta kaç asker öldüğünden, polislerin donanma sayılarından hatta gemilerin türlerinden bahseder. Bununla birlikte savaşların ayrıntılı betimlemesini yapar. Sekiz kitaplık eserinde sadece iki anlatıda nesnellik iddiasını elden bırakır. Bunlar Korfu'daki iç savaş ve Atina'daki vebâ salgınıdır.

Korfu, açıkça söylemese de Thukydides için âdetâ lanetli gibidir. Çünkü gerçek nedeni ne olursa olsun savaş, Korfu'daki iç karışıklıklar yüzünden başlar. Bu poliste demokrasi ve aristokrasi yanlıları arasında uzun süreden beri var olan bir husûmet vardır. Korfulular tarafından kurulan Epidamnos kentinde demokrasi yanlıları, aristokratları şehirden gönderince onlar da barbarlarla bir olup şehre geri dönmüş ve korkunç bir kıyım başlatmışlardır. Korfululardan yardım isteyen Epidamnosluların teklifi geri çevrilir (Thuky., I., 24), bunun üzerine Korinthoslulardan yardım dilemek zorunda kalırlar. Korinthoslular teklifi kabul ederler ve Epidamnos'a yardıma gelirler (Thuky., I., 25). Bunu öğrenen Korfulular da Korinthosluların polise hakim olacakları düşüncesi ile yola çıkarlar. Kente vardıklarında Epidamnoslulara Korinthosluları teslim etmelerini emrederler. Red cevabı alınca da barbarlardan yardım alarak kırk gemi ile beraber kenti kuşatırlar (Thuky., I., 26). Haber Korinthos'a ulaştığında savaş hazırlıkları başlar. Müttefiklerinden güç alan Korinthoslular büyük bir donanma kurarlar. Korfulular ise bir heyet gönderip Epidamnos üzerinde hiçbir hakları olmadığını, eğer dilerlerse Peloponnes kentlerinin bu konuda karar vermesini, bu karara saygı duyacaklarını söylerler ve herkesin savaştan önceki yerlerine geri dönmeleri kararlaştırılır (Thuky., I., 28). Ancak Korinthoslular şartlara uymaz, savaş hazırlıklarını tamamlayıp yola çıkarlar. Korfu elçisi durumu öğrenince kente haber götürür. Korfulular da savaş düzenine geçer ve karşılıklı

saldırıları başlar. Savaşı Korfulular kazanır (Thuky., I., 29). Korfulular Korinthos kolonilerine doğru ilerler ve bir kaçını ele geçirirler. Kış bastırınca iki taraf da kendi ülkelerine döner (Thuky., I., 30). Korinthoslular yenilgiyi hazmedemez ve tekrar saldırmak için kış boyunca donanmalarını güçlendirirler. Bu arada Sparta ile ittifak kurarlar. Haber Korfu'ya ulaştığında kendilerine destek olmaları için Atina'ya doğru yol alırlar. Korinthoslular da bunu öğrendiklerinde Atina'nın Korfu'ya destek vermesini engellemek için Atina'ya elçi gönderirler (Thuky., I., 31). Atinalılar her iki tarafı da dinler ve Korfu ile ittifak yapmaya karar verirler (Thuky., I., 34). Böylece tüm Hellas'ın geçmişten beri aralarında husûmet bulunan iki polisi Sparta ve Atina karşı karşıya gelmiş olur ve Otuz Yıl Barışı bozularak Peloponnes Savaşları kesin olarak başlar. Burada yapılan savaşta her iki taraf da ciddi kayıplar vermiş olsalar da zafer kazanan olmaz. Korfulular Korinthoslu askerlerin büyük bir kısmını öldürür. Ancak Korinthoslular da kentlerine dönerken Korfululara ait kolonilere saldırır, sekiz yüz kişiyi esir alır ve satarlar. İki yüz elli kişiyi ise hapis hâneye koyarlar. Fakat şehrin en zenginleri oldukları için onlara çok iyi davranırlar (Thuky., I., 55). Sonra da hepsini para karşılığında serbest bırakırlar (Thuky., III., 70). Korfu'daki olaylar, esirler kente döndükten sonra başlar. Aristokrat olan bu grup, kenti Korinthoslulara teslim etmek için söz vermişlerdir ve geldiklerinde Atina karşıtı bir politika izleyerek kent içinde propaganda yaparlar. Demokrat parti lideri Peithias'ı Korfu'yu Atina'ya vermekle suçlarlar fakat o, suçlamalardan kurtulur ve aristokratlardan beş kişiyi Zeus'a ait alandan ağaç kesmekle suçlar. Böylece kent içinde iki grup arasında çatışmalar çıkar (Thuky., III., 69). Halk çoğunlukla demokrat partiden taraf olur ve sayıca üstün oldukları için aristokrasi yanlılarını hezîmete uğrattırlar. Bu sırada iki taraf arasında bir anlaşma sağlamak için yola çıkan Atina birlikleri kente gelir ve aristokratların katledilmesini önler. Aristokratlar kentin karşısında bulunan adaya gönderilirler (Thuky., III., 75). Fakat bu sırada Peloponnes donanması aristokratlara destek olmak için Korfu'ya gelir (Thuky., III., 76). Korfu ve Atina donanması düşman karşısında çok zayıf kalır. Kuşatılmaktan korkan Atinalılar kenti terk eder ve düşman kazanır. Fakat Peloponnes donanması bu zaferle yetinip Sparta'ya doğru yola çıkar (Thuky., III., 79). Geri dönmelerinden çekinen demokratlar aristokratları kente davet edip barış yapmak için anlaşılırlar. Fakat Atina donanmasının yardım için kente geldiği haberini alınca korkunç bir kıyım başlatırlar (Thuky., III., 81).

Thukydides'in tarafsız tarihçiliğinden sıyrılması işte bu noktada başlar. Donuk ve sert anlatımı birden kaybolur. Artık sadece gerçekleri anlatmaz, "*insan doğası gereği*" benzer şeyler gelecekte de yaşanacağı için bize akıl hocalığı yapmaya koyulur. Ve olayları, karşısında sahnelenen bir drama gibi anlatmaya başlar.

Aristokratlara karşı olan bu isyan hareketi, kitleyi hırsla ve hınca iter. Bu da beraberinde kötülüğü getirir. Senelerdir kendilerini karşılarında zayıf hissettikleri grup artık ellerindedir ve

kaderleri onlara bağlıdır. Bu özgürlük ve güç hissi onları iktidar tarafından sınırlandıkları zaman yapamadıkları en büyük işi yapmaya yönlendirir: "adalet için" öldürmeye. Öldürme sayesinde kitle, kendisini sınırlayan gücü tamamıyla ortadan kaldırdığını hisseder. Daha önce büyük bir güç olarak gördüğü grup karşısında zafer kazanmıştır. Her bir zafer, öldürülen her bir düşman, kitlenin içinde yer alan her bireyin kendisini daha çok güvende hissetmesini sağlar; yaralanmazlığı onu giderek daha da bütünlüklü bir zırh gibi sarar (Canetti, 2012, s. 232). Bu hislerle Korfulu demokratlar derhal önlerine çıkan her aristokratı öldürmeye koyulurlar. Hera Tapınağı'na sığınmış olan elli yakarıcıyı mahkemeye çıkarıp yargırlar ve ölüm cezasına çarptırırlar. Diğer yalvarıcılar ise başkalarının başına gelenleri bildiklerinden buldukları yerde birbirlerini öldürürler, bazıları kendilerini ağaçlara asar ya da başka yollarla kendi yaşamlarına son verirler. Demokratlar bir hafta boyunca pek çok devrim hareketinde gördüğümüz gibi düşman olduğuna inandıkları herkesi yargılayıp öldürürler. Fakat sadece aristokrat parti yanlıları idâm edilmez. Heyecan ve haz gibi "olumlu" duyguları tadabilmek için kişisel hesaplaşmalar ortaya çıkar. Alacak verecek meselesi yüzünden ya da başka türlü bahanelerle insanlar öldürülür. Babalar oğullarını öldürür, kutsal alanlara sığınanlar tapınaklardan sürüklenerek bu kutsal alanların yanı başında öldürülürler, hatta bazıları Dionysos Tapınağı'nın üzerine duvar örülerek ölmeye terk edilirler (Thuky., III., 81). Saldırgan kitle bir bütündür, dağılmaz ve dizginlerinden öyle bir boşalmıştır ki önünde hiç bir güç duramaz. Çünkü kitleyi oluşturan her birey daha önce kendi hapis hânesi durumundadır ve kitlenin dağılmasından sonra içine döneceği hapis hânedenden nefret eder (Canetti, 2012, s. 232). Kitleyi güçlü kılan bu histir.

Thukydides bir sonraki pasajda modern bir toplum bilimci gibi davranarak bize gelecekte işimize yarayacak dersler verir. Thukydides'e göre insan doğası değişmez özellikler taşır. Bunlar, hayatta kalma içgüdü, güç ve kişisel çıkarıdır. Bu sebeple insan doğası gereği Korfu'da yaşananlar gelecekte de yaşanacaktır. Barış zamanlarında insanlar farklı davranırlar fakat savaş zamanlarında insan tutkuları gün yüzüne çıkar ve çok korkunç olaylara sebep olur. İnsanlar gelenekleri bile yok etmeye başlar, kelimelerin anlamları dahi kendilerini haklı çıkarmak isteyen insanların yönlendirmeleri ile değişir. Artık parti bağı akrabalık bağından bile üstün konuma gelmiştir. İnsanlar buldukları kitle içerisinde kötülük yapmakta diğerlerini geçmek ister, böylece daha fazla beğeni kazanmaya çalışırlar (Thuky., III., 82). Thukydides'in buradaki anlatısı bize 19. yüzyıl toplum bilimcisi Gustave Le Bon'un şu satırlarını anımsatır: "*Bir kitleye mensup olması yüzünden insan, medeniyet merdivenlerinden birçok basamak aşağıya iner. Yalnız bulunduğu zaman terbiyeli, münver biri iken, kitle halinde ise içgüdüleri ile hareket eden bir yaratığa dönüşür. Artık bir vahşidir; sıradan bir insanın kendiliğinden gelişen şiddet eğilimlerine, merhametsizliğine, heyecanlarına ve kahramanlıklarına sahiptir. Kelimelerle, tasvirlerle kolayca etkilenebilir, eyleme sürüklenir, kitle adına aktiviteler katılır. Kitleye mensup olan bireyler sıradan insanlara*

yaklaşır ve onları da kendileri gibi kitlelerin mensubu olmaya çağırırlar. Kitle içindeki fert, rüzgarın istediği gibi kaldırdığı kum taneleri arasında tek bir kum tanesidir" (Gustave le Bon, 2014, s. 32).

Thukydides de Gustave Le Bon gibi insanların kitleler halinde toplanmaya başladıklarında doğaları gereği kitleye indirgendiklerini düşünür. Aslında aynı kişiler bu ruh hali içine girmeseler intikam almak yerine acımayı, haksız kazanç yerine adaleti tercih ederler (Thuky., III., 84). Ancak, tek başına bulunan bir fertte çok az belli olan bir nefret hissi yâhut uygun görmemek başlangıcı, kitle içinde bulunan bir fertte vahşi ve yırtıcı bir kine çevrilebilir (Gustave le Bon, 2014, s. 50).

Savaşın beşinci yılında yaşanan olaylar, iki sene sonra benzer şekilde tekrar patlak verir. Yeniden güçlenen aristokratlar demokrat partiye karşı bir darbe girişiminde bulunurlar. Fakat demokratlar galip gelir. Aristokratlar başlarına gelecekleri bildikleri için Atinalılara teslim olurlar. Atinalılar aristokratları anlaşma yapılabilecek beklmeleri için Ptykhia Adası'na götürürler. Fakat demokratlar, aristokratların affedilmelerinden korktukları için yanlarına bir muhbir gönderirler. Muhbir onlara kaçmaları gerektiğini aksi halde hepsinin öldürüleceğini söyler (Thuky., IV., 46). Aristokratlar bu oyuna kanarlar ve kaçmaya kalkışır. Sonuçta anlaşmayı bozdukları gerekçesi ile Atina aradan çekilir ve kaderleri demokratlara kalır. Korfulular aristokratları büyük bir çiftliğe hapsederler (Thuky., IV., 47). İçlerinden altmış kişi dışarı çıkarılır ve katledilir. İçeridekiler önce başka bir yere götürüldüklerini düşünseler de sonra gerçeği öğrenirler. Çiftlikten çıkmayacaklarını ve direneceklerini söylerler. Korfulular ise kapıları zorlamayarak çatıyı sökerler, ellerine geçenleri, ok ve mızrakları içeriye atarlar. İçerideki insanlar birbirlerini öldürürler. Bazıları atılan oklarla boğazlarını keser, bazıları yatakların parçalarından yararlanarak kendilerini asar. Cesetler arabalara yüklenerek şehrin dışına götürülür. Ele geçirilen kadınlar ise köleleştirilir. O gün yaşanan korkunç olaylardan sonra Korfu'da aristokrat parti tamamıyla yok olur (Thuky., IV., 48).

Thukydides Korfu'daki olaylardan örneklerle sık sık insan doğasının değişmezliği ilkesine vurgu yapar (Thuky. I., 22., III., 82.) ve bize yaşanan olayların gelecekte de ortaya çıkacağından insanların onun tarihini okuyarak gelecekte yaşanacak benzer olaylar hakkında öngöründe bulunabileceklerini îmâ eder. Thukydides bize bu konuda hocalık yapabilmek için anlatısını sistematikleştirmiştir. Savaşı gittikçe habisleşen salgın bir hastalık olarak gören yazar, tarih yazımını bir bilim dalı kabul eder ve döneminde yasaları belirlenmiş tek bilim dalı olan tıbbi model olarak alır. (Thukydides'in savaşı salgın bir hastalık gibi görmesi hakkında Tolga Özhan'ın "*Thukydides'in Arkeaiologia Bölümünde Hippokratik Tıbbın Bir İkenâ Yöntemi Olarak Kullanılması*" başlıklı doktora tezi incelenmelidir.) Çözümlemeleri ve amacı itibârî ile Thukydides'in *tarihi* Atina'daki vebâ salgınına ilişkin raporuna benzer: Bu raporda, tıp uzmanlarının gelecekteki hastalık belirtilerini titizlikle sıralar ve tasvir eder. Devletin yönetimindeki görevlilere de savaş, demokrasi ve imparatorluk siyâsetinin klinik bir incelemesini sunarak, alınması gereken derslere işaret eder (Breisach, 2009, s. 36).

Atina'daki vebâ anlatısı tıpkı Korfu'daki iç savaş gibi bir yönetim boşluğuna sebep olmuştur. Bu boşluk insanların doğalarında bulunan kişisel çıkara ve güce yönelik dürtüleri harekete geçirmiş ve korkunç bir kıyım yaşanmıştır. Tıpkı Boccaccio'nun Decameron'un girişinde betimlediği vebâ anlatısı gibi insanlar saldırganlaşmaya, ne de olsa ölecekleri için kin besledikleri kimselerin mallarını yağmalamaya, onları öldürmeye, geleneklere ve Tanrılara aldırırmamaya başlamışlardır (Thuky., II., 47-58). Bu gibi durumlar özellikle yönetim boşluğu olduğu zamanlarda ortaya çıkar ve engellenemez.

Thukydides'in çağdaş tarihin incelenmesinin insan doğasının dâimî yönlerini açığa çıkartacağı fikri, kendisinden sonra gelenleri etkilememiştir. Dördüncü yüzyıl tarihçileri daha basit olan görüşü tercih ederek tarihi ibret alınacak bir şey olarak görmüş ve sonraki kuşaklara bu görüşü aktarmışlardır (Momigliano, 2011, s. 55). Ta ki 17. yüzyılda, batı siyâset felsefesinin en önemli metinlerinden birini yazacak olan Thomas Hobbes'a kadar. Hobbes'un siyâset felsefesi ile ilgili fikirleri antikçağ metinlerinden beslenir (Martinich, 2013, s. 53). Bu metinlerin başında da 1628'de çevirisini yaptığı Thukydides'in Peloponnes Savaşları gelir. Hobbes doğa durumu (state of nature) olarak adlandırdığı kavrayışın örneklerini Thukydides'in özellikle Korfu iç savaşına yönelik anlatısında bulur. Görüşlerini temellendirmek için sık sık Thukydides'e başvurur. Fakat Hobbes, Thukydides kadar karamsar değildir. İnsan doğasının güce ve kişisel çıkara yönelik doğal güdülerinin güçlü bir hükümdâr tarafından kontrol altında tutulabileceğini, toplum düzeninin bu şekilde sağlanabileceğini iddia eder. Hobbes'tan sonra Thukydides'i siyâset felsefesinde kullanacak bir diğer isim John Adams olacaktır. Thomas Jefferson'a yazdığı 3 Şubat 1812 tarihli mektubunda "*Thukydides ve Tacitus'u okurken sanki içinde yaşadığım zamanı, kendi tarihim okudum*" (Cappon, 1987, s. 293) diyerek hissettiklerini anlatır. Adams da Thukydides ve Hobbes gibi insanların doğuştan getirdiği güce ve çıkara yönelik birtakım dürtüleri olduğunu söyler. Bu dürtülerin kontrol altına alınması gerektiğini aksi halde tarihteki ve yaşadığı zamanki binlerce örnek gibi korkunç sonuçlara yol açabileceğini iddia eder. 29 Ağustos 1763 tarihinde Boston Gazatesi'nde "*İmkâm Olsa Herkes Despot Olurdu*" başlığı ile yayımlanan yazısında, bencil tutkuların toplumsal tutkularından daha güçlü olduğunu ileri sürer. Fakat Adams'a göre bu çözümsüz bir sorun değildir. Bir güç dengesi tarafından kolayca kontrol altına alınabilir.

John Tosh "*doğa olayları ancak dışarıdan bakıldığında anlaşılabilirliği halde, insanla ilgili olayların, aktörlerin niyetlerinden, duygularından, zihniyetlerinden meydana gelmiş içsel bir boyutu vardır*" der (Tosh, 2013, s. 129). Bu gerçeği ilk fark eden ve bu içsel boyutu bize bildirerek, kitlelerin kolayca cellada dönüşebileceği uyarısını yapan kişi Thukydides'tir. O, yazdığı tarihle ne kendini ne başkalarını kandırmıştır. Önünde duran gerçeğe mümkün olduğunca tarafsız bir pencereden bakmış, bir miras bırakmış ve bununla geleceği daha iyi hale getirebileceğini düşünmüştür. O, içinde bulunduğu güç

durumu kavrayan ve nedenlerini anlamaya çalışan insan zekasının ilk ve en önemli örneklerinden biridir.

KAYNAKLAR

- Adams, J. (3 February 1763) All Men Would Be Tyrants If They Could, 21.07.2014, <http://www.masshist.org/publications/apde/portia.php?id=ADMS-06-01-02-0045-0008>
- Arendt, H. (2014) Şiddet Üzerine (Çev. Bülent Peker) İstanbul: İletişim Yayınları
- Breisach, E. (2009) Tarih yazımı (Çev. Hülya Kocaoluk) İstanbul: YKY
- Budak, S. (2009) Psikoloji Sözlüğü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları
- Canetti, E. (2012) Kitle ve İktidar (Çev. Gülşat Aygen) İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Cappon, L. J. (ed.) (1987) The Adams-Jefferson Letters, Chapel Hill: UNC Press
- Collingwood, R. G. (2007) Tarih Tasarımı (Çev. Kurtuluş Dinçer) Ankara: Doğu Batı Yayınları
- Freud, S. (2012) Kitle Psikolojisi (Çev. Kâmuran Şipal) İstanbul: Cem Yayınevi
- Freud, S. (2013) Uygarlığın Huzursuzluğu (Çev. Haluk Barışcan) İstanbul: Metis Yayınları
- Friedell, E. (2004) Antik Yunan'ın Kültür Tarihi (Çev. Necati Aça) Ankara: Dost Yayınları
- Froom, E. (1984) İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri (Çev. Şükrü Alpagut) İstanbul: Payel Yayınları
- Gustave Le Bon (2014) Kitleler Psikolojisi (Çev. Hasan Can) Ankara: Tutku Yayınları
- Hobbes, T. (2013) Leviathan (Çev. Semih Lim) İstanbul: YKY
- Howatson, M. C. (Ed.) (2013) Oxford Antikçağ Sözlüğü (Çev. Faruk Ersöz) İstanbul: Kitap Yayınevi
- Jowett, B. (Ed.) (1881) Thucydides: The History of Peloponnesian War, Oxford: Oxford University Press
- Köksal, F. (2008) Evrim Kuramı ve Sosyal Bilimler, *Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek Sempozyum Bildirileri*, s. 42-47, İstanbul: Metis Yayınları
- Kuyaş, A. (Yön.) (1996) Halil Berktaş-Zafer Toprak, Tarihçi Gözüyle "Şiddetin Tarihi" Üzerine Bir Söyleşi, *Cogito*, Şiddet, Sayı: 6-7, s. 197-206, İstanbul: YKY
- Lorenz, K. (2008) İşte İnsan Saldırganlığının Doğası Üzerine (Çev. Veysel Atayman, Evrim Tefvik Güney) İstanbul: Cumhuriyet Kitapları
- Martinich, A. P. (2013) Thomas Hobbes (Çev. Akın Terzi) Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Momigliano, A. (2011) Modern Tarihçiliğin Klasik Temelleri (Çev. Güneş Ayas) İstanbul: İthaki Yayınları
- Özhan, T. (2010) *Thukydides'in Arkeoloji Bölümünde Hippokratik Tıbbın Bir İken Yöntemi Olarak Kullanılması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri (Yunan Dili ve Edebiyatı) Anabilim Dalı
- Özlem, D. (2001) Tarih Felsefesi, İstanbul: İnkılâp Yayınları
- Saramago, J. (2013) Filin Yolculuğu (Çev. Pınar Savaş) İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi
- Stevenson, L. (2005) Yedi İnsan Doğası Kuramı (Çev. Necla Arat) İstanbul: Say Yayınları
- Tosh, J. (2013) Tarihin Peşinde (Çev. Özden Arıkan) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- Tunçay, M. (Der.) (2012) Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi Seçilmiş Yazılar, Eski ve Orta Çağlar, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Extended English Abstract

All human-centered disciplines from history to linguistics and from anthropology to psychology encounter with the question focusing on whether we are the products of external factors or we have a joint human nature despite the differences between us. Although seeking an answer for this question and making heated debates seem as coinciding with the chaos environment caused by World War II, in fact history of the problem is as old as the human history and it combines with violence and war inevitably. First person, observing how people moved during war and seeking an answer for the question mentioned above, was Thucydides, who had lived in the same era with Herodotus and the author of Peloponnesian Wars.

Thucydides rejects the myth-based historiography made by Herodotus et al, even he ridicules. According to him, historiography should be free of myths and legends. However, as known by him, such a simple expression will be unpleasant. Moreover, his book was written not for enjoy but for people who want to investigate precisely *"the events occurred in the past and similar events to be occurred in the future due to human nature"* (Thucy., I., 22.). Historiography should be based on evidence due to the fact that it will portray the truth. Moreover, these evidences should be subjected to reliability testing by a competent person. Thucydides is the person performing this difficult task. He is not satisfied only by conveying the issues about war seen by him and heard by the others, but also he chooses the truest one among these information (Thucy., I., 22). Another feature of his work is to give a place for speeches made by commanders and politicians during war. Thucydides claims that he is giving these speeches as faithfully as possible. But anyone reading these speeches must accept that it is impossible for some speeches to be true (Momigliano, 2011, s. 52). For this reason, we preferred to make evaluation with the passages revealing his own feelings; we didn't make our work according to the speeches, which Thucydides claimed that they were belonging to others.

In the expressions of Thucydides, there is a certainty that we haven't encountered in the writings of previous authors of history. He tells the events dullishly. He talks about the issues as which police joined to which war with how many ship, how many soldier died in which war armada numbers of the polices, even the types of ships. In addition, he describes wars in detail. In his work consisted of eight book, he renounces the objectivity only in two expressions. These are the civil war in Corfu and the plague in Athens.

Even not said clearly, Thucydides thinks Corfu is damnableness. According to him, no matter what the real reason, war had emerged due to disturbances in Corfu. Conflicts occurred between Corfu and Corinth, brought the two strongest states of Hellas called Sparta and Athens against each other. After the beginning of war, conflicts emerged between aristocrats and democrat party supporters in Corfu were the bloodiest times of Peloponnesian War. Aristocrats who wanted to give the city to Korinthos and democrats who took the support of public and were the Athens supporters had conflict between each other, and there were a terrible slaughter against aristocrats during the civil war in the city.

At this point, Thucydides eludes from the objective historiography. His dull and strict expression is suddenly disappeared. From now on, he not only tells the truth but also mentors as a modern society scientist for us due to the fact that similar events would be occurred again in the future because of *"human nature"*. And he begins to tell the events as a drama as if it has been staged in front of him.

This rebellion against aristocrats impassions and angers the audience. And it brings evil with it. The group, against whom they felt themselves weak, is captured by them and the destiny of the group depends on them now. Such feel of freedom and power directs them to do the biggest work that they could not do by the time they were limited by the government: *"to kill for justice"*. By means of killing, the audience feels that they completely remove the power limiting them. They gained a victory against the group they previously considered as a great power. Due to each victory and each

killed enemy, individuals taking place in the audience feel themselves more secure; and its invulnerability wraps it as a complete shield (Canetti, 2012, s. 232). With these feelings, democrats of Corfu immediately begin to kill each aristocrat they encountered. They cite, judge and sentence fifty prayer who have sheltered to Hera Temple with capital punishment. Other prayer kill each other due to the fact that they know what happened to others, some of them hang themselves to the tree or kill themselves by any other ways. As we have seen in many of revolutionary movements for a week, democrats judge and kill everyone they consider as an enemy. However, only democrat party supporters are not executed. In order to taste the "positive" emotions as "excitement" and "pleasure", personal conflicts arise. People are killed because of assets and liabilities issues and other kinds of excuses. Fathers kill their sons, people taking refuge in temples are killed next to these temples by dragging, and even some of them are left death putting up a wall on Dionysus Temple (Thucy., III., 81).

Events calmed down for a short time blazes up two years later and a more violent slaughter occurs. In fact, aristocrat party in Corfu is disappeared at this time (Thucy., IV., 48).

Because emotions of human nature as survival, passion of power and personal interests are irrepressible natural impulses emerging during the lack of government, according to Thucydides, aggression of audience in this way is extremely natural. These impulses also emerged during the plague in Athens and similar events were experienced. People are degraded to audience and this cannot be prevented.

The idea of Thucydides, as examination of contemporary history would reveal the permanent aspects of human nature, didn't influence his successors. Historians of fourth century considered history as a parable by preferring easier opinion and conveyed this opinion to next generation (Momigliano, 2011, s. 55). Till Thomas Hobbes and John Adams... These two sociologists come into agreement with Thucydides on the subject of what human nature is. But they are not as pessimistic as him. Thomas Hobbes defended that human nature could be inhibited by a strong ruler, and John Adams stated that human nature could be brought under control easily by a balance of power.